

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за серпень 2025 року

ЗМІСТ

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ	4
1.1. Оподаткування.....	4
1.1.1. Про правомірність фактичної перевірки на підставі інформації щодо можливих порушень і використання даних Системи обліку даних РРО як належного доказу	4
1.1.2. Про правомірність податкової вимоги, сформованої на підставі самостійно задекларованого та несплаченого податкового зобов'язання в умовах воєнного стану	5
1.1.3. Про нарахування мінімального податкового зобов'язання за земельні ділянки без нормативної грошової оцінки та значення державної реєстрації речових прав у податкових відносинах	7
1.1.4. Про відсутність обов'язку зі сплати орендної плати за земельну ділянку в разі відсутності чинного договору оренди	9
1.1.5. Про критерії класифікації алкогольної продукції для цілей акцизного оподаткування	11
1.2. Валютне регулювання і валютний контроль	13
1.2.1. Про припинення зобов'язань за зовнішньоекономічними контрактами шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог.....	13
1.3. Митна справа.....	15
1.3.1. Про припинення митного режиму транзиту у зв'язку з примусовим відчуженням товару в умовах воєнного стану.....	15
II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ	18
2.1. Про наслідки зарахування закладом вищої освіти осіб на навчання понад ліцензований обсяг	18
2.2. Про підстави для припинення права користування мисливськими угіддями	20
2.3. Про дотримання процедури голосування під час проведення дистанційного засідання місцевих рад в умовах воєнного стану	22
2.4. Про правове значення ідентифікації та закріплення меж територій природно-заповідного фонду	25

III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН	27
3.1. Про недопустимість звільнення держслужбовця лише через зміну назви органу чи посади.....	27
3.2. Про відсутність у виконавця обов'язку перевіряти цільове призначення рахунків боржника до накладення арешту.....	29
3.3. Про правомірність встановлення плати за внесення відомостей про помічника адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України.....	31

I. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

1.1. Оподаткування

1.1.1. Про правомірність фактичної перевірки на підставі інформації щодо можливих порушень і використання даних Системи обліку даних РРО як належного доказу

Фактична перевірка суб'єкта господарювання, ініційована на підставі інформації про можливі порушення законодавства, отриманої від Державної податкової служби України, відповідає вимогам підпункту 80.2.2 пункту 80.2 статті 80 Податкового кодексу України та є правомірною. Дані Системи обліку даних РРО, що містять електронні копії розрахункових документів, є податковою інформацією відповідно до пунктів 72.1, 74.1 Податкового кодексу України та можуть бути належними та допустимими доказами під час здійснення податкового контролю, зокрема під час фактичних перевірок

07 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Апельмон прайм» на рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 02 квітня 2024 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 12 червня 2025 року у справі № 280/6835/23 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Апельмон прайм» до Головного управління ДПС у Запорізькій області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На підставі наказу, виданого на виконання підпункту 80.2.2 пункту 80.2 статті 80 Податкового кодексу України, відповідно до інформації, отриманої від Державної податкової служби України, контрольний орган провів фактичну перевірку платника за місцем ведення господарської діяльності щодо дотримання вимог законодавства в галузі обігу підакцизних товарів, касових операцій, трудових відносин і ціноутворення. Платник, зокрема, указав на безпідставність перевірки та недопустимість використання даних Системи обліку даних РРО.

Запорізький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про правомірність дій контрольного органу, який належно довів факти порушень вимог законодавства щодо проведення розрахункових операцій без застосування РРО

та ведення касової дисципліни (на підставі фіскальних чеків, описів наявності готівки, Z-звітів та інших первинних документів, які підтверджують висновки, викладені в акті перевірки).

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Пункти 1, 2 статті 3 Закону України від 06 липня 1995 року № 265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій в сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» чітко визначають обов'язок суб'єктів господарювання проводити розрахункові операції через РРО та видавати розрахункові документи встановленої форми і змісту. Відповідно до пункту 1 статті 17 цього Закону № 265/95-ВР порушення цих вимог не призводить до застосування штрафних санкцій.

Відповідно до підпункту 80.2.2 пункту 80.2 статті 80 Податкового кодексу України фактичну перевірку можна проводити без попереднього повідомлення платника у випадку наявності інформації про можливі порушення, отриманої з достовірного джерела, зокрема від Державної податкової служби України. Отож інформація, отримана з Системи обліку даних РРО, є податковою інформацією в контексті пунктів 72.1, 74.1 Податкового кодексу України та підлягає використанню як належний доказ під час здійснення податкового контролю. Електронні копії розрахункових документів, сформовані через Систему обліку даних РРО, фіскальні чеки та Z-звіти є достатніми доказами для підтвердження виявлених порушень.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 серпня 2025 року у справі № 280/6835/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129420869>

1.1.2. Про правомірність податкової вимоги, сформованої на підставі самостійно задекларованого та несплаченого податкового зобов'язання в умовах воєнного стану

Податкове зобов'язання, самостійно визначене платником у декларації, є узгодженим, а його несплата у встановлений строк утворює податковий борг, незалежно від подання скарги на рішення контрольного органу про неможливість виконання податкових обов'язків. Умови воєнного стану не звільняють платника від обов'язку сплати такого зобов'язання та не є підставою для визнання податкового боргу відсутнім, якщо контрольний орган не ухвалив жодного рішення щодо скарги,

а строки її розгляду було зупинено на підставі пункту 69.9 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України

12 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державного підприємства «Добропіллявугілля – видобуток» на рішення Донецького окружного адміністративного суду від 29 серпня 2023 року та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 15 лютого 2024 року у справі № 200/3078/23 за позовом Державного підприємства «Добропіллявугілля – видобуток» до Державної податкової служби України в особі Відокремленого підрозділу Східне міжрегіональне управління ДПС по роботі з великими платниками податків про визнання протиправною та скасування податкової вимоги.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник звернувся до контрольного органу із заявою про підтвердження неможливості виконання податкових обов'язків у зв'язку з дією обставин непереборної сили, спричинених запровадженням воєнного стану з 24 лютого 2022 року. Водночас податковий орган відмовив у визнанні форс-мажорних обставин з огляду на відсутність належних доказів причиново-наслідкового зв'язку між дією воєнного стану та неможливістю виконання податкових обов'язків. Попри відкриту процедуру адміністративного оскарження такого рішення, податковий орган також сформував податкову вимогу на суму 34,2 млн грн та ухвалив рішення про опис майна в податкову заставу. Платник не погодився з описаним відповідачем правовим трактуванням пункту 69 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, яке позбавило права довести неможливість виконання податкових обов'язків.

Донецький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Першого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про правомірність сформованої податкової вимоги щодо сплати податкового боргу, оскільки на період до припинення або скасування воєнного стану на території України зупинено строки розгляду скарги.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Узгоджене зобов'язання є підставою для формування податкової вимоги без необхідності ухвалення додаткового рішення контрольным органом. Скарга платника на рішення податкового органу про наявність чи відсутність можливості виконання податкових обов'язків не змінює статус узгодженого податкового

зобов'язання, якщо вона стосується лише процедури виконання, а не самого зобов'язання. Отож податковий борг залишається дійсним і в разі наявності поданої скарги, якщо її не було розглянуто і строки розгляду було зупинено на підставі пункту 69.9 статті 69 Податкового кодексу України.

Податковий борг, сформований на підставі самостійно поданої декларації, залишається чинним та підлягає стягненню в загальному порядку. Воєнний стан не звільняє платника від обов'язку сплати узгодженого податкового зобов'язання, а лише зупиняє строки окремих процесуальних дій, не охоплюючи строків погашення податкового боргу. Тому положення про автоматичне задоволення скарги не підлягає застосуванню в умовах дії воєнного стану, а сама скарга не створює правових наслідків щодо визнання відсутності податкового боргу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 серпня 2025 року у справі № 200/3078/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129510438>

1.1.3. Про нарахування мінімального податкового зобов'язання за земельні ділянки без нормативної грошової оцінки та значення державної реєстрації речових прав у податкових відносинах

У разі відсутності нормативної грошової оцінки земельної ділянки для розрахунку земельного податку та мінімального податкового зобов'язання застосовують показник нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі у відповідній області, що відповідає вимогам Податкового кодексу України. Виникнення або припинення податкового обов'язку щодо сплати податку на землю залежить лише від наявності відповідного запису в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, незалежно від існування судового рішення, яке не було належним чином зареєстровано

21 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу фізичної особи на рішення Хмельницького окружного адміністративного суду від 13 серпня 2024 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 28 січня 2025 року у справі № 560/9003/24 за позовом фізичної особи до Головного управління ДПС у Хмельницькій області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У власності фізичної особи перебувало 38 земельних ділянок. Контрольний орган розрахував мінімальне зобов'язання з податку на доходи фізичних осіб

за 2022 рік і ухвалив відповідне податкове повідомлення-рішення. Платник не погодився з таким нарахуванням, указавши на безпідставне включення до розрахунку земельних ділянок, за якими податок уже було сплачено, а також земельної ділянки, право власності на яку було скасовано судовим рішенням.

Хмельницький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Сьомого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку, що земельний податок, сплачений протягом 2022 року, не підлягає врахуванню під час розрахунку мінімального податкового зобов'язання за відповідний період, оскільки податкові повідомлення-рішення, згідно з якими було проведено оплату, було відкликано на підставі заяви платника. Отже, сплачені суми набули статусу надміру сплачених коштів, які було враховано під час визначення мінімального податкового зобов'язання за 2023 рік. Нове нарахування податкових зобов'язань за 2022 рік було здійснено на підставі інших повідомлень-рішень, які було відображено в інтегрованій картці платника. Загальну суму, сплачену за 2022–2023 роки, було враховано під час визначення мінімального податкового зобов'язання за 2023 рік.

Суди попередніх інстанцій також визнали правомірним застосування середнього показника нормативної грошової оцінки щодо однієї із земельних ділянок з кадастровим номером, оскільки станом на момент формування спірного податкового повідомлення-рішення була відсутня індивідуальна оцінка цієї ділянки. У частині нарахування мінімального податкового зобов'язання щодо іншої земельної ділянки, переданої в оренду з лютого 2022 року (з реєстрацією відповідного права 16 лютого 2022 року), суди зазначили про правомірність нарахування зобов'язання лише за два місяці 2022 року, що відповідає вимогам чинного законодавства.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно з підпунктом 14.1.72 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України плата за землю є обов'язковим платежем для власників земельних ділянок і землекористувачів. Відповідно до статті 269 цього Кодексу обов'язок сплати податку виникає з моменту набуття права власності або користування земельною ділянкою. Об'єктом оподаткування є земельні ділянки, що перебувають у власності або постійному користуванні платника (стаття 270 цього Кодексу), а базою оподаткування, відповідно до статті 271 цього Кодексу, – нормативна грошова оцінка земельної ділянки або, в разі її відсутності, – площа ділянки з урахуванням середнього показника нормативної грошової оцінки ріллі в області.

Відповідно до пункту 274.1 статті 274 цього Кодексу для земель з проведеною оцінкою застосовують ставки в межах, установлених законом. Керуючись

пунктом 277.1 статті 277 цього Кодексу, для ділянок без проведеної нормативної грошової оцінки застосовують ставку в межах від 0,3 % до 5 % від нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі в області. Правомірним є використання середнього показника нормативної грошової оцінки для обчислення податку та мінімального податкового зобов'язання за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких не було проведено. Такий підхід відповідає положенням підпункту 38-1.1.2 пункту 38-1.1 статті 38-1 Податкового кодексу України, згідно з яким мінімальне податкове зобов'язання обчислюють за формулою з використанням нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі в регіоні, зокрема пропорційно строку користування.

Визначальною є державна реєстрація речових прав у формуванні податкових зобов'язань. Згідно зі статтями 3, 12 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно» речові права виникають з моменту державної реєстрації. Відомості Державного реєстру речових прав на нерухоме майно є достовірними до моменту їх змін. Отож незареєстроване припинення права власності не виключає податковий обов'язок. Тому для припинення податкових зобов'язань не можна враховувати судові рішення, яким скасовано державну реєстрацію земельної ділянки в Державному земельному кадастрі, якщо відповідні зміни не було внесено до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 серпня 2025 року у справі № 560/9003/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129676683>

1.1.4. Про відсутність обов'язку зі сплати орендної плати за земельну ділянку в разі відсутності чинного договору оренди

Особа, яка є власником частини будівлі, розташованої на земельній ділянці державної чи комунальної власності, не може бути платником орендної плати за цю ділянку в разі відсутності чинного договору оренди, навіть за умови державної реєстрації права власності на нерухомість. Податкове зобов'язання у формі орендної плати виникає лише у випадку наявності зареєстрованого речового права користування земельною ділянкою, зокрема на підставі чинного договору оренди

28 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління ДПС у Дніпропетровській області на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 17 жовтня 2024 року у справі № 160/27644/23 за позовом фізичної особи до Головного управління ДПС у Дніпропетровській

області про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контрольний орган ухвалив податкове повідомлення-рішення про визначення податкового зобов'язання з орендної плати за землю на підставі даних про право власності платника на нерухомість та автоматичне продовження дії договору оренди. Платник указав, що договір оренди припинив дію; частина об'єкта вже належить іншим особам; податкове зобов'язання потрібно розподіляти пропорційно між співвласниками; розрахунок орендної плати є необґрунтованим.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням від 18 березня 2024 року частково задовольнив позов, визнавши протиправним податкове повідомлення-рішення в частині нарахування орендної плати понад розмір, пропорційний частці власності позивача (45,35 %). Суд першої інстанції зазначив про припинення дії договору оренди, а також про те, що інші співвласники мають відповідний податковий обов'язок.

Третій апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та задовольнив позов. Суд апеляційної інстанції вказав, що контрольний орган не надав доказів наявності в Державному земельному кадастрі відомостей про земельну ділянку та її нормативно-грошову оцінку, необхідних для визначення податкового зобов'язання. Відсутність таких даних унеможливорює нарахування орендної плати за землю.

Верховний Суд змінив мотивувальну частину оскаржуваного судового рішення, а в іншій частині залишивши його без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до підпункту 14.1.147 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України плату за землю справляють у формі земельного податку або орендної плати за земельні ділянки державної чи комунальної власності. Платниками виступають власники або користувачі земельних ділянок (стаття 269 Податкового кодексу України). Об'єкт оподаткування – земельні ділянки у власності або користуванні (стаття 270 Податкового кодексу України), а база оподаткування – нормативна грошова оцінка земель (стаття 271 Податкового кодексу України).

Після набуття права власності на будівлю платник набуває право на земельну ділянку, на якій вона розташована, без зміни її цільового призначення (частина перша статті 120 Земельного кодексу України, стаття 377 Цивільного кодексу України). Податковий обов'язок виникає лише з моменту державної реєстрації речового права на землю (статті 125, 126 Земельного кодексу України; пункт 287.6 статті 287 Податкового кодексу України). Отже, податковий обов'язок щодо орендної плати може виникнути лише в разі наявності чинного договору оренди.

Якщо платник не має зареєстрованого речового права користування земельною ділянкою в звітному році (оскільки договір оренди закінчився в попередньому році, а новий не було укладено), то він не міг бути платником орендної плати. У випадку відсутності орендного договору земельну плату потрібно справляти у формі земельного податку, лише в межах частки, яка відповідає частці в праві власності на будівлю. Покликання податкового органу на положення статті 33 Закону України «Про оренду землі» щодо можливості продовження договору оренди без ухвалення нового рішення ради не можна вважати підставою для нарахування орендної плати, оскільки закон не встановлює автоматичного поновлення договору без волевиявлення сторін та реєстрації прав.

Якщо суд апеляційної інстанції порушив процесуальні норми, вийшовши за межі апеляційної скарги (тому що позивач оскаржував рішення суду першої інстанції лише в частині відмови в задоволенні позову), то повне скасування рішення першої інстанції, яке не було оскаржено в частині задоволення позову, порушує принципи диспозитивності та меж апеляційного перегляду, визначені статтею 308 Кодексу адміністративного судочинства України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 серпня 2025 року у справі № 160/27644/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129819000>

1.1.5. Про критерії класифікації алкогольної продукції для цілей акцизного оподаткування

Визначальним критерієм для застосування ставки акцизного податку відповідно до підпункту 215.3.1 пункту 215.3 статті 215 Податкового кодексу України є класифікація продукції згідно з кодом УКТ ЗЕД, а не її назва чи міцність на підставі державного стандарту. Плодово-ягідні зброджені напої підлягають класифікації відповідно до коду УКТ ЗЕД 2206 00 51 00 – «Сидр і перрі (без додання спирту)»

28 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної податкової служби України на рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 29 вересня 2023 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 12 грудня 2023 року у справі № 580/489/23 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Золотоніський лікєро-горілочний завод „Златогор“» до Державної податкової служби України про визнання протиправним та скасування розпорядження.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник виробляв напої (міцність 14 %), класифіковані згідно з кодом УКТ ЗЕД 2206 00 51 00 – «Сидр і перрі (без додання спирту)». Контрольний орган уважав, що продукція не відповідає ДСТУ 4836:2007 (максимальна міцність для сидру – 8,5 %), а також що її склад, технологія та фізико-хімічні показники відрізняються від характеристик сидру, що зумовлює безпідставність маркування. Платник уточнив, що основним компонентом продукції є яблучний сік (понад 75 % складу), а в поясненнях до УКТ ЗЕД не встановлено обмежень щодо об'ємної частки спирту в межах цієї товарної підкатегорії.

Черкаський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди першої та апеляційної інстанції зацентували на непідтвердженні висновків контрольного органу про порушення належними та допустимими доказами. Тому не було доведено, що продукція не підлягає класифікації згідно з кодом УКТ ЗЕД 2206 00 51 00. Наявність у продукції об'ємної частки спирту понад 8,5 %, зважаючи на недодавання спирту, не є безумовною підставою для перекласифікації в категорію лікєро-горілочаних виробів, виробництво яких платник здійснює окремо на підставі іншої технічної документації.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Керуючись підпунктом 215.3.1 пункту 215.3 статті 215 ПК України, для цілей оподаткування акцизним податком має значення не лише назва алкогольного напою, але і його класифікація згідно з кодом УКТ ЗЕД. Маркування алкогольних напоїв марками акцизного податку за ставкою, що не відповідає встановленій для продукції відповідного коду УКТ ЗЕД, зумовлює визнання таких напоїв немаркованими, що може бути підставою для анулювання ліцензії.

Відповідно до статті 69 МК України митні органи класифікують товари на підставі УКТ ЗЕД – товарної номенклатури, затвердженої Законом України від 19 жовтня 2022 року № 2697-ІХ «Про Митний тариф України», яка заснована на Гармонізованій системі опису та кодування товарів. У Поясненнях до УКТ ЗЕД відсутні обмеження щодо об'ємної частки спирту для товарної підкатегорії 2206 00 51 00, а отже це не може бути достатньою підставою для зміни класифікації. Отож міцність напою (14 %) не є беззаперечною підставою для виключення товару з коду 2206 00 51 00.

Прийняття декларацій митницею без зауважень підтверджує погодження з обраним кодом. Віднесення плодово-ягідних зброджених негазованих напоїв до товарної підкатегорії 2206 00 51 00 УКТ ЗЕД можна підтвердити як митними документами, так і висновком експерта, згідно з яким основним компонентом

досліджуваних напоїв є яблучний сік, що становить близько $\frac{3}{4}$ складу, а також виноградний сік та цукор. Отже, напої відповідають критеріям класифікації за кодом 2206 00 51 00, у межах якого не регламентовано об'ємну частку етилового спирту. До таких напоїв не можна застосовувати іншу ставку акцизного податку, визначену для сидру та перрі, з огляду на відсутність законодавчої норми, яка б ототожнювала відповідну продукцію з сидром або перрі лише на підставі вмісту яблучного соку чи назви напою; різницю у міцності напоїв.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 серпня 2025 року у справі № 580/489/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129844403>

1.2. Валютне регулювання і валютний контроль

1.2.1. Про припинення зобов'язань за зовнішньоекономічними контрактами шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог

Припинення зобов'язань у галузі зовнішньоекономічної діяльності шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог є правомірним, якщо такі вимоги мають однакову правову природу, виражені в єдиній валюті та підтверджені належними доказами. За таких умов застосування санкцій за порушення строків валютних розрахунків є безпідставним

12 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Центрального міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків на рішення Одеського окружного адміністративного суду від 07 березня 2024 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 12 вересня 2024 року у справі № 420/29813/23 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Євростандарт» до Центрального міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами документальної позапланової виїзної перевірки дотримання валютного законодавства під час здійснення зовнішньоекономічних операцій з нерезидентами – компаніями з Великої Британії та Грузії – контрольний орган встановив порушення частини третьої статті 13 Закону України «Про валюту і валютні операції» у частині дотримання граничних строків розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами, що призвело до виникнення простроченої дебіторської заборгованості, у зв'язку з чим платнику було нараховано пеню. Платник уважав, що зобов'язання контрагентів були належним

чином припинені шляхом проведення взаємозаліків та часткового повернення коштів. Суть спору була пов'язана з правовою кваліфікацією заборгованості, оцінкою допустимості проведення зарахування між зобов'язаннями, що виникли згідно з різними зовнішньоекономічними контрактами, а також установленням належності контрагентів та однорідності відповідних вимог.

Одеський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою П'ятого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій визнали правомірним проведення заліку зустрічних однорідних вимог між платником та нерезидентом, тому що такі вимоги стосуються грошових зобов'язань, виражених в одній валюті (євро). Суди також визнали правомірним зарахування вимог на підставі угоди з іншим контрагентом-нерезидентом, оскільки обидві сторони мали зобов'язання лише грошового характеру, які були переведені в єдину валюту – євро. Суди зацентували, що однорідність вимог визначається правовою природою зобов'язань, а не джерелами їх виникнення. Тому, в разі наявності дійсного зарахування грошових зобов'язань, відсутні ознаки порушення валютного законодавства, а отже, підстави для застосування фінансових санкцій.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Частина друга статті 13 Закону України «Про валюту і валютні операції» вимагає зарахування коштів на рахунки резидентів у строки, визначені Національним банком України, але не виключає інші форми виконання чи припинення зобов'язання, не заборонені законом.

Відповідно до статті 14 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають право самостійно визначати форму розрахунків, зокрема шляхом зарахування, якщо це не суперечить закону та відповідає міжнародним правилам.

На підставі статті 601 Цивільного кодексу України та статтею 203 Господарського кодексу України, зобов'язання припиняється шляхом зарахування зустрічної однорідної вимоги, якщо строк її виконання настав, не встановлений або визначений моментом пред'явлення. Наведене правило діє й щодо зобов'язань у галузі зовнішньоекономічної діяльності, якщо інше не встановлено законом або договором.

Інструкція про порядок валютного нагляду банків за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів, затверджена постановою Правління Національного банку України від 02 січня 2019 року № 7, закріплює можливість завершити валютний нагляд у разі подання документів, що підтверджують припинення зобов'язань шляхом

зарахування, за умови наявності однорідних зустрічних вимог, що виникли між контрагентами.

Однорідними є вимоги, що мають однакову правову природу (наприклад, грошові зобов'язання) та матеріальний зміст (обов'язок сплатити конкретну суму), тобто підлягають виконанню в аналогічний спосіб, навіть якщо вони виникли на підставі різних договорів (поставка, купівля-продаж, відступлення права вимоги тощо). Різна валюта первинних зобов'язань не впливає на однорідність, якщо зобов'язання виражені в єдиній валюті в процесі зарахування. Навіть якщо первинні зобов'язання сторін були виражені в різних валютах, їх приведення до однієї валюти вказує на наявність однорідності в матеріальному змісті зобов'язань та допускає правомірне зарахування. Отож фактичне приведення до єдиної валюти усуває ознаки неоднорідності, а отже таке зарахування відповідає вимогам закону.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 серпня 2025 року у справі № 420/29813/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129537678>

1.3. Митна справа

1.3.1. Про припинення митного режиму транзиту у зв'язку з примусовим відчуженням товару в умовах воєнного стану

У разі втрати контролю над товаром, що перебуває в митному режимі транзиту, внаслідок його примусового відчуження органами державної влади в умовах воєнного стану, митний режим транзиту підлягає припиненню за аналогією до конфіскації. Таке відчуження, здійснене без волевиявлення декларанта, має ознаки форс-мажору та позбавляє можливості виконати обов'язок з доставлення товару до митного органу призначення. У разі наявності належних доказів, обов'язок сплати митних платежів припиняється, а грошова застава, внесена як забезпечення цього обов'язку, підлягає поверненню

21 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги Сумської митниці та Енергетичної митниці на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 01 жовтня 2024 року у справі № 420/30638/23 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Євростандарт» до Сумської митниці, Енергетичної митниці, за участі Акціонерного товариства «Українська залізниця» як третьої

особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, про визнання протиправним і скасування рішення, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У травні 2020 року позивач уклав контракт з нерезидентом щодо постачання дизельного пального. У лютому 2022 року для ввезення товару було оформлено попередню митну декларацію, сплачено грошову заставу в розмірі 2 млн грн та розпочато внутрішній митний транзит від пункту ввезення (Сумська митниця) до Енергетичної митниці. 23 лютого 2022 року паливо було ввезено на територію України, але з огляду на початок широкомасштабної збройної агресії його не було оформлено та доставлено до митниці призначення, тому що вагони з паливом примусово вилучили Конотопська та Шосткинська військові адміністрації, з підтвердженням відповідними актами вилучення та сертифікатом Одеської регіональної торгово-промислової палати про наявність форс-мажорних обставин.

Отже декларант звернувся до митниці зі заявою про припинення митного режиму транзиту, оскільки вилучення товару військовими адміністраціями в умовах воєнного стану є форс-мажором, проте отримав відмову та вимогу сплатити митні платежі. Сумська та Енергетична митниці вказували, що сертифікат регіональної торгово-промислової палати не є преюдиційним документом та не беззаперечно підтверджує форс-мажор. Тому товар було вилучено з порушенням закону, оскільки його ініціювало не військове командування, а військові адміністрації. Було також зазначено про відкриті кримінальні провадження щодо цих дій. Отже, обов'язок зі сплати митних платежів не припиняється, а грошову заставу було правомірно зараховано до бюджету.

Одеський окружний адміністративний суд відмовив у задоволенні позову, вважаючи обраний спосіб захисту неналежним. На думку суду першої інстанції, вимога про припинення транзиту не призводить до поновлення прав декларанта, оскільки грошову заставу вже зараховано до бюджету, а вимогу про сплату митних платежів не було оскаржено.

П'ятий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове про задоволення позову. Суд апеляційної інстанції визнав втрату товару наслідком форс-мажорних обставин, підтверджених актами вилучення та сертифікатом регіональної торгово-промислової палати. Згідно зі статтею 102 Митного кодексу України така втрата є підставою для припинення режиму транзиту, а грошову заставу потрібно повернути.

Верховний Суд залишив касаційні скарги без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до статті 102 Митного кодексу України митний режим транзиту завершується шляхом вивезення товарів за межі України або їхньою доставкою

до митного органу призначення. Закон України від 21 листопада 2023 року № 3475-ІХ «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо врегулювання окремих питань розпорядження іноземними товарами, транспортними засобами комерційного призначення, що перебувають на митній території України під митним контролем, а також такими, що незаконно ввезені на митну територію України» доповнив перелік підстав для припинення транзиту, зокрема пунктом 3 частини восьмої статті 102 цього Кодексу, визначивши як окрему підставу примусове відчуження товарів в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Станом на момент виникнення спірних правовідносин (квітень 2022 року) Митний кодекс України не містив прямих положень щодо припинення режиму транзиту у випадках примусового відчуження товару під час воєнного стану. Водночас частина восьма статті 102 цього Кодексу встановлювала можливість припинення митного режиму в разі конфіскації, повної втрати товарів внаслідок аварії або форс-мажору за умови належного підтвердження таких обставин. Отож установлений факт втрати контролю над товаром, вилученим у квітні 2022 року військовими адміністраціями без волевиявлення декларанта в межах заходів правового режиму воєнного стану є підставою для припинення режиму транзиту за аналогією до конфіскації, визначеної частиною восьмою статті 102 Митного кодексу України в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин. Так, примусове відчуження або вилучення майна має спільну з конфіскацією ознаку – втрату контролю над майном поза волею власника. У зв'язку з прогалинами в правовому регулюванні підлягає застосуванню аналогія закону (частина шоста статті 7 Кодексу адміністративного судочинства України).

Керуючись статтями 102, 290 Митного кодексу України, обставини вилучення товару є підставою для припинення обов'язку сплачувати митні платежі та повернення (вивільнення) грошової застави. Оскільки в умовах воєнного стану органи державної влади вилучили дизельне паливо, фізично доставити його до митниці призначення було неможливо. Тому протиправними є доводи митниць про незаконність вилучення товару не військовим командуванням, а військовими адміністраціями. Військові адміністрації діяли від імені держави в умовах воєнного стану. Навіть у разі порушення процедури, ці дії не змінюють факту втрати контролю над товаром поза волею власника. Отже, безпідставними та такими, що не спростовують факту втрати товару, є й покликання митниць на кримінальні провадження проти посадовців військових адміністрацій.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 серпня 2025 року у справі № 420/30638/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129676690>

II. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

2.1. Про наслідки зарахування закладом вищої освіти осіб на навчання понад ліцензований обсяг

Виходячи з законодавчо визначеного поняття «заклад вищої освіти» та умов його функціонування – на підставі виданої ліцензії на провадження освітньої діяльності з дотриманням встановленого ліцензійного обсягу, особи, зараховані понад такий обсяг, не можуть вважатися такими, що набули статусу здобувачів вищої освіти у визначений законодавством спосіб та не користуються відповідними правами, зокрема і правом на отримання довідки, яка формується за даними Єдиної державної електронної бази з питань освіти та має підтверджувати статус здобувача вищої освіти

05 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Класичного приватного університету на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 24 лютого 2024 року у справі № 280/7211/24 за позовом Класичного приватного університету до МОН України, про визнання протиправними дій щодо обмеження можливості формування в Єдиній державній електронній базі з питань освіти довідки (далі – ЄДЕБО) про здобувача освіти.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Міністерством освіти і науки України проведено позапланові заходи державного нагляду (контролю) щодо Класичного приватного університету, за результатами яких встановлено порушення ліцензійних умов провадження освітньої діяльності (перевищення ліцензованого обсягу підготовки здобувачів вищої освіти, недостатня кількість науково-педагогічних працівників з науковим ступенем для здійснення керівництва науковою складовою кожної освітньо-наукової програми, не забезпечення укладання трудових договорів (контрактів) з науково-педагогічними працівниками за результатами конкурсного відбору). У зв'язку з невиконанням розпорядження про усунення виявлених порушень наказом МОН України наказом анульовано відповідні ліцензії університету. Звертаючись до суду з позовом університет стверджував, що всупереч нормам чинного законодавства, відповідач необґрунтовано та безпідставно обмежив можливість позивача формувати довідки про здобувачів освіти за даними ЄДЕБО за формою, визначеною додатком 9 до Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 2024 року № 560 (далі – Порядок № 560).

Зазначені довідки необхідні для вирішення питання здобувачами освіти про відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації.

Рішенням окружного адміністративного суду позов задоволено. Суд першої інстанції дійшов висновку, що відповідач безпідставно заблокував університету можливість формувати довідки про здобувачів освіти за даними ЄДЕБО на підставі інформації, що вже внесена та міститься в ЄДЕБО, тобто, тієї інформації, що вже пройшла верифікацію та згідно чинного законодавства має бути надана здобувачу освіти на його запит. Такі висновки суд обґрунтував тим, що відповідач не повідомив, якою нормою права він керувався при обмеженні позивачу можливості формування в ЄДЕБО довідки про здобувача освіти.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення окружного адміністративного суду скасовано. Ухвалено нове судове рішення, яким у задоволенні позову відмовлено. Ухвалюючи вказану постанову, суд апеляційної інстанції виходив з того, що оскільки позивач не виконав розпорядження про усунення порушення ліцензійних умов, рішення про анулювання ліцензії відповідачем прийнято правомірно.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а постанову суду апеляційної інстанції без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Пунктом 3 розділу III Положення про Єдину державну електронну базу з питань освіти, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України 08 червня 2018 року № 620, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05 жовтня 2018 року за № 1132/32584 (далі – Положення про ЄДЕБО), встановлений строк внесення інформації до ЄДЕБО користувачами цієї бази (п'ять робочих днів з моменту її створення або отримання) та процедура внесення інформації у разі порушення цього строку.

У цій справі суд апеляційної інстанції встановив, що Класичний приватний університет у 2024 році до ЄДЕБО вніс інформацію щодо здобувачів освіти з порушенням строків, встановлених зазначеним вище пунктом 3 розділу III Положення про ЄДЕБО, при цьому погодження розпорядника ЄДЕБО позивачем отримано не було.

Відтак суд апеляційної інстанції обґрунтовано поставив під сумнів доводи позивача про те, що внесена до ЄДЕБО інформація пройшла належну верифікацію, у зв'язку з чим має бути надана здобувачу освіти на його запит.

Виходячи з законодавчо визначеного поняття «заклад вищої освіти» та умов його функціонування – на підставі виданої ліцензії на провадження освітньої діяльності з дотриманням встановленого ліцензійного обсягу, особи, зараховані понад такий обсяг, не можуть вважатися такими, що набули статусу здобувачів вищої освіти у визначений законодавством спосіб та не користуються відповідними правами, зокрема і правом на отримання довідки, яка формується за даними ЄДЕБО та має підтверджувати статус здобувача вищої освіти.

Суд також зазначив, що обґрунтування позивачем позовних вимог неможливістю здобувачів освіти отримати довідки за формою, визначеною додатком 9 до Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 2024 року № 560, свідчить про те, що фактично позов заявлено не з метою захисту прав чи законних інтересів позивача, а в інтересах інших осіб - здобувачів вищої освіти, які не позбавлені можливості самостійно звернутися до суду за захистом своїх прав чи інтересів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 серпня 2025 року у справі № 280/7211/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129331395>

2.2. Про підстави для припинення права користування мисливськими угіддями

Припинення права користування мисливськими угіддями є крайнім заходом реагування, який може бути застосований виключно у випадку систематичного невиконання користувачем мисливських угідь окреслених у абзаці п'ятому частини першої статті 23 Закону України від 22 лютого 2000 року № 1478-III «Про мисливське господарство та полювання» обов'язків та зобов'язань або хоча б одного з них. Такі факти повинні бути виявлені, перевірені та зафіксовані лише у встановлений законом спосіб, зокрема, шляхом проведення у встановленому законом порядку заходів державного контролю у галузі мисливського господарства та полювання з дотриманням наявних у суб'єкта господарювання прав та процедурних гарантій, складанням відповідних розпорядчих документів та наданням достатнього строку для усунення порушень вимог законодавства у цій сфері правовідносин. Невиконання визначених у вказаній нормі обов'язків та зобов'язань або хоча б одного з них повинне відбуватись систематично (незалежно від того, чи були вчинені такі порушення поспіль або ні) й мати місце у період перебування мисливських угідь у користуванні відповідного суб'єкта (користувача), за умови, що вони не були усунуті користувачем мисливських угідь самостійно або на виконання вимог (приписів) уповноважених контролюючих органів та їх посадових осіб

25 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Донецької обласної державної адміністрації на рішення Донецького окружного адміністративного суду від 08 червня 2021 року, та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 21 серпня 2024 року у справі № 200/5217/20-а за позовом Донецької обласної державної адміністрації - Донецької обласної військово - цивільної адміністрації до Колективного підприємства «Мар'їнське мисливсько-

риболовецьке господарство» Українського товариства мисливців і рибалок, третя особа - Південно-Східне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства, про припинення права користування мисливськими угіддями.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Обґрунтовуючи позов обласна військово - цивільна адміністрація посилялась на те, що Колективне підприємство «Мар'їнське мисливсько-риболовецьке господарство» систематично не виконує покладені на нього законом обов'язки щодо охорони та відтворення мисливських тварин, а також зобов'язання, обумовлені договором про умови ведення мисливського господарства, укладеним між Донецьким обласним управлінням лісового та мисливського господарства (далі – Управління) і відповідачем. На підтвердження таких обставин позивач надав неодноразово направлені позивачу попередження про необхідність усунення порушень договору, а також матеріали оглядів мисливських угідь, проведених робочими групами, утвореними розпорядженнями голови облдержадміністрації у 2019 та 2020 роках, з доданням складених за результатом таких оглядів актів, довідок та доповідних записок.

Окружний адміністративний суд рішенням, яке залишене без змін постановою апеляційного адміністративного суду, у задоволенні позову відмовив. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що позивач не надав належних, допустимих, достатніх та достовірних доказів, які б підтверджували факти систематичного невиконання відповідачем своїх обов'язків щодо охорони та відтворення мисливських тварин, а також зобов'язань за укладеним у спірних правовідносинах договором про умови ведення мисливського господарства.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Припинення права користування мисливськими угіддями у спірних правовідносинах є крайнім заходом реагування, який може бути застосований виключно у випадку систематичного невиконання користувачем мисливських угідь окреслених у абзаці п'ятому частини першої статті 23 Закону України від 22 лютого 2000 року № 1478-III «Про мисливське господарство та полювання» (далі – Закон № 1478-III) обов'язків та зобов'язань або хоча б одного з них.

Такі факти повинні бути виявлені, перевірені та зафіксовані лише у встановлений законом спосіб, зокрема, шляхом проведення у встановленому законом порядку заходів державного контролю у галузі мисливського господарства та полювання з дотриманням наявних у суб'єкта господарювання прав та процедурних гарантій, складанням відповідних розпорядчих документів та наданням достатнього строку для усунення порушень вимог законодавства у цій сфері правовідносин.

Невиконання користувачем мисливських угідь визначених у абзаці п'ятому частини першої статті 23 Закону № 1478-III обов'язків та зобов'язань або хоча б одного з них

повинне відбуватись систематично (незалежно від того, чи були вчинені такі порушення поспіль або ні) й мати місце у період перебування мисливських угідь у користуванні відповідного суб'єкта (користувача), за умови, що вони не були усунуті користувачем мисливських угідь самостійно або на виконання вимог (приписів) уповноважених контролюючих органів та їх посадових осіб.

Лише за наявності таких умов у сукупності може бути застосовано такий крайній захід реагування як припинення права користування мисливськими угіддями.

Суди попередніх інстанцій встановили, що оформленню попереджень Управління, які, за доводами позивача підтверджують наявність випадків систематичного невиконання відповідачем закріплених за ним обов'язків та зобов'язань як користувача мисливськими угіддями, не передувало проведення жодних заходів державного контролю у галузі мисливського господарства та полювання у встановленому законом порядку.

У зв'язку з цим такі попередження не можна вважати розпорядчими документами у розумінні частини сьомої статті 7 Закону України від 5 квітня 2007 року № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

Суд також зазначив, що робочі групи місцевих державних адміністрацій не визначені жодним актом законодавства як такі, що мають повноваження стосовно здійснення заходів державного контролю у сфері мисливського господарства та полювання. До того ж, як засвідчують установлені у цій справі обставини, жодних вимог, оформлених відповідно до закону у вигляді розпорядчих документів, відносно відповідача за результатами таких оглядів не складалось.

Оформлені робочими групами акти проведених ними оглядів мисливських угідь самі собою не породжують жодних юридичних наслідків, а тому не мають безпосереднього впливу на права, обов'язки та інтереси відповідача у спірних правовідносинах, що виключає можливість їх оскарження у судовому порядку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 серпня 2025 року у справі № 200/5217/20-а можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129761669>

2.3. Про дотримання процедури голосування під час проведення дистанційного засідання місцевих рад в умовах воєнного стану

Проведення в період воєнного стану пленарних засідань сільських, селищних, міських рад в дистанційному форматі відповідає вимогам закону та не може бути безумовною підставою для визнання прийнятих в такому форматі рішень протиправними. Водночас, проведення пленарних засідань сільських, селищних, міських рад в дистанційному форматі повинне забезпечувати можливість ідентифікації депутатів, які беруть у них участь, встановлення та фіксацію результатів голосування

25 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області та Товариства з обмеженою відповідальністю «АЛМА ОІЛ ГРУП» на рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 21 травня 2024 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 10 грудня 2024 року у справі № 440/16197/23 за позовом ОСОБА_1 до Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області треті особи, які не заявляють самостійних вимог, щодо предмету спору, на стороні позивача: ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору, на стороні відповідача: Товариство з обмеженою відповідальністю «АЛМА ОІЛ ГРУП» про визнання неповноважною сесії та визнання протиправним і нечинним рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Кременчуцька міська рада на позачерговій сесії 08 вересня 2023 року ухвалила рішення «Про затвердження внесення змін до детального плану території, розташованої в Північному промвузлі м. Кременчука», яке підтримано більшістю депутатів. Голосування за оскаржуване рішення здійснено депутатами в дистанційному форматі через мобільний додаток Rakuten Viber. Звертаючись до суду з позовом, позивач зазначив, що позачергова сесія Кременчуцької міської ради проведена з порушенням вимог Регламенту міської ради (далі – Регламент), у зв'язку з чим просив визнати її неповноважною, а прийняте рішення – протиправним.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що розгляд і голосування питання про затвердження внесення змін до детального плану території, розташованої в Північному промвузлі міста Кременчука Полтавської області здійснено за 1 хвилину, при цьому розгляд не включав доповіді та обговорення, а голосування здійснено без дотримання вимог частини 14 статті 95 Регламенту. Суди дійшли висновку, що такий спосіб голосування не дозволяє здійснити ідентифікацію особи, яка брала участі у голосуванні, та відповідно визначити її позицію, тобто не є відкритим поіменним голосуванням. Також суди дійшли висновку, що у спірних правовідносинах порушення міською радою приписів частини 3 статті 59 Закону України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» (далі – Закон № 280/97-ВР) та Регламенту призвело до неможливості встановити дійсне волевиявлення депутатів під час прийняття оскарженого рішення та фактичну кількість депутатів, які проголосували за прийняття цього рішення.

Верховний Суд частково задовольнив касаційні скарги, змінив рішення судів попередніх інстанцій в частині мотивів задоволення позовних вимог, а в іншій частині залишив без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Проаналізувавши норми Закону № 280/97-ВР та положення Регламенту, враховуючи правову позицію Верховного Суду щодо можливості проведення дистанційних засідань сільських, селищних, міських рад, викладену у постанові від 18 грудня 2023 року у справі № 160/7583/22, Верховний Суд зазначив, що проведення в період воєнного стану пленарних засідань сільських, селищних, міських рад в дистанційному форматі відповідає вимогам закону та не може бути безумовною підставою для визнання прийнятих в такому форматі рішень протиправними.

Водночас, проведення пленарних засідань сільських, селищних, міських рад в дистанційному форматі повинне забезпечувати можливість ідентифікації депутатів, які беруть у них участь, встановлення та фіксацію результатів голосування.

Під час розгляду справи судами встановлено, що в порушення вимог Закону № 280/97-ВР та Регламенту голосування за оскаржуване у цій справі рішення було здійснено депутатами через мобільний додаток Rakuten Viber без належної ідентифікації осіб, які взяли участь у голосуванні, встановлення та фіксації результатів голосування. Посилання відповідача на те, що чинним законодавством не заборонено проведення дистанційного засідання ради з використанням мобільного додатку Rakuten Viber є безпідставним і висновків судів попередніх інстанцій не спростовує. Підставою для висновку щодо протиправності оскаржуваного рішення слугував не факт використання мобільного додатку, а недотримання визначеної Регламентом процедури голосування під час проведення дистанційного засідання, яка передбачає висловлення позиції в онлайн форматі і дозволяє бачити зображення депутата, який голосує.

Суд також визнав безпідставними доводи відповідача про те, що в подальшому депутати підтвердили письмовими заявами свою участь в засіданні та голосуванні також є безпідставним, оскільки відповідно до Регламенту ідентифікація депутатів здійснюється під час голосування, а не за його наслідками.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 серпня 2025 року у справі № 440/16197/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129731319>

2.4. Про правове значення ідентифікації та закріплення меж територій природно-заповідного фонду

Природоохоронне законодавство України передбачає ідентифікацію територій природно-заповідного фонду, в тому числі шляхом встановлення в натурі їх меж, для чого в обов'язковому порядку розробляються проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду. Вказане забезпечує від використання землі на території природно-заповідного фонду (в тому числі заказника) не за цільовим призначенням та запобігає її протиправному привласненню. Отже, встановлення меж територій природно-заповідного фонду є одним з обов'язкових за законом заходів із землеустрою, який забезпечує закріплення на місцевості меж цих територій з метою їх раціонального використання та охорони

28 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Вікнянської сільської ради Чернівецького району Чернівецької області на рішення Чернівецького окружного адміністративного суду від 23 жовтня 2023 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 12 лютого 2024 року у справі № 600/3379/23-а за позовом Заступника керівника Чернівецької обласної прокуратури в інтересах держави в особі Державної екологічної інспекції Карпатського округу до Вікнянської сільської ради Чернівецького району Чернівецької області про визнання протиправною бездіяльності щодо невжиття заходів з організації проведення робіт із винесення меж Геологічної пам'ятки природи місцевого значення «Онутська стінка» в натурі (на місцевості).

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Онутська стінка» площею 24 га розташована на території Чернівецької області та передана під охоронне зобов'язання Онутській сільській раді (правонаступником якої є відповідач), яка надала згоду на взяття під охорону зазначеного об'єкту природно-заповідного фонду та дотримання режиму його заповідності. Водночас технічна документація із землеустрою щодо винесення меж пам'ятки в натурі не виготовлялась, до органів Держгеокадастру не надходила. На звернення Чернівецької обласної прокуратури до Державної екологічної інспекції Карпатського округу щодо виявлених порушень у сфері охорони геологічної пам'ятки природи місцевого значення було повідомлено, що заходи державного нагляду за дотриманням вимог природоохоронного законодавства не здійснювалися, заходи реагування щодо відсутності меж пам'ятки природи не вживалися та не заплановані. У зв'язку з цим прокурор звернувся до суду з позовом в інтересах держави, обґрунтовуючи його

необхідністю забезпечення належного режиму охорони та використання об'єкта природно-заповідного фонду шляхом зобов'язання відповідача організувати винесення його меж в натурі (на місцевості).

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено. Суди дійшли висновку, що на час звернення до суду відповідачем не вжито належних заходів щодо організації проведення робіт із винесення меж геологічної пам'ятки природи місцевого значення «Онутська стінка» та закріплення їх в натурі (на місцевості). Також суди дійшли висновку, що згідно з матеріалами справи прокурор, звертаючись до суду з цим позовом в інтересах держави, набув статусу позивача, оскільки у даному випадку орган, уповноважений звертатися до суду з відповідним позовом відсутній.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, змінив рішення судів попередніх інстанцій в частині мотивів задоволення позову, а в іншій частині залишив без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Природоохоронне законодавство України передбачає ідентифікацію територій природно-заповідного фонду, в тому числі шляхом встановлення в натурі їх меж, для чого в обов'язковому порядку розробляються проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду. Вказане забезпечує від використання землі на території природно-заповідного фонду (в тому числі заказника) не за цільовим призначенням та запобігає її протиправному привласненню. Отже, встановлення меж територій природно-заповідного фонду є одним з обов'язкових за законом заходів із землеустрою, який забезпечує закріплення на місцевості меж цих територій з метою їх раціонального використання та охорони.

Відповідач як правонаступник усього майна, прав та обов'язків розформованої Онутської сільської ради, припустився протиправної бездіяльності, що полягає у невжитті заходів з організації проведення робіт із винесення меж Геологічної пам'ятки природи місцевого значення «Онутська стінка» в натурі (на місцевості) та закріплення їх межовими знаками на місцевості. Тому суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про задоволення позову.

Водночас Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що у спірних правовідносинах відсутній орган, уповноважений звертатися до суду з позовом. Суд наголосив, що Державна екологічна інспекція та її територіальні органи наділені повноваженнями щодо здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони та використання територій природно-заповідного фонду, у тому числі шляхом звернення до суду з позовами про визнання протиправною бездіяльності органів місцевого самоврядування,

що порушує вимоги законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

При цьому саме на обставини нездійснення відповідних заходів уповноваженим органом - Державної екологічної інспекцією, як на підстави для звернення з позовом і посилався прокурор у справі, а тому суди дійшли помилкового висновку щодо відсутності відповідного органу як підстави для представництва інтересів держави в суді.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 серпня 2025 року у справі № 600/3379/23-а можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129878406>.

III. СПРАВИ, РОЗГЛЯНУТІ СУДОВОЮ ПАЛАТОЮ З РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ ТА РЕФЕРЕНДУМУ, А ТАКОЖ ЗАХИСТУ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

3.1. Про недопустимість звільнення держслужбовця лише через зміну назви органу чи посади

Звільнення особи з посади державної служби може бути пов'язано з реорганізацією, ліквідацією установи, скороченням посад чи штату працівників і буде вважатися необхідним та обґрунтованим у тому випадку, коли істотно змінюються або взагалі ліквідовуються функції, виконання яких передбачено посадою, яку займає державний службовець в певному державному органі. Одночасно, лише зміна назви державного органу (структурного підрозділу органу) чи посади державного службовця в цьому органі не може вважатися належною та достатньою підставою для звільнення державного службовця, в тому числі на підставі пункту 1 частини першої статті 87 Закону України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII «Про державну службу»

04 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Херсонської обласної державної адміністрації на рішення Херсонського окружного адміністративного суду від 17 січня 2022 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 24 січня 2024 року у справі № 540/7297/21 за позовом ОСОБА_1 до Херсонської обласної державної адміністрації про визнання протиправним та скасування наказу, поновлення на посаді та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позов обґрунтовано тим, що з 01 вересня 2017 року позивачка працює на посаді начальника юридичного управління апарату Херсонської обласної державної адміністрації та є державним службовцем, однак 18 жовтня 2021 наказом її звільнено з цієї посади згідно з пунктом 1 частини першої статті 87 Закону України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII «Про державну службу» (далі - Закон № 889-VIII), а саме скорочення чисельності або штату державних службовців, скорочення посади державної служби внаслідок зміни структури або штатного розпису державного органу без скорочення чисельності або штату державних службовців, реорганізація державного органу. Позивачка вважала вказаний наказ незаконним, оскільки посада, яку вона займала (начальник юридичного управління) не скорочувалась, як і кількість працівників юридичного управління.

Суд першої інстанції рішенням, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, позов задовольнив частково. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про те, що спірний наказ відповідач прийняв без конкретизації причин та підстав звільнення позивачки, оскільки в ньому зазначено формальний перелік пунктів передбачених пунктом 1 частини першої статті 87 Закону № 889-VIII. Відсутність чіткої та однозначної причини звільнення призводить до порушення принципу правової визначеності, адже загальні формулювання унеможливають чітке розуміння підставності звільнення.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій - без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Звільнення особи з посади державної служби може бути пов'язане з реорганізацією, ліквідацією установи, скороченням посад чи штату працівників і вважатиметься необхідним та обґрунтованим лише за умови істотної зміни або ліквідації функцій, передбачених посадою, яку займає державний службовець у певному державному органі. Водночас, лише зміна назви державного органу чи посади не є достатньою підставою для звільнення.

У цій справі суди попередніх інстанцій правильно встановили, що посада начальника юридичного управління апарату Херсонської обласної державної адміністрації не була скорочена, а юридичне управління після реорганізації зберегло свої функції як правонаступник, що підтверджується штатними розписами та положеннями про управління.

Таким чином, Херсонська обласна державна адміністрація не відмовилася від функцій і завдань, які виконувало юридичне управління апарату Херсонської обласної державної адміністрації, а фактично передала їх новоутвореному юридичному управлінню Херсонської обласної державної адміністрації. Тобто в межах спірних правовідносин мала місце саме реорганізація структурного

підрозділу (юридичного управління) відповідача, а не його ліквідація, оскільки повноваження ліквідованого підрозділу перейшли до правонаступника, а не припинені взагалі.

Верховний Суд відхилив доводи відповідача про значне розширення функцій управління апарату Херсонської обласної державної адміністрації, оскільки створення третього відділу не свідчить про зміну суті повноважень (попередньо до складу юридичного управління апарату Херсонської обласної державної адміністрації входило два відділи).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 серпня 2025 року у справі № 540/7297/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129331686>

3.2. Про відсутність у виконавця обов'язку перевіряти цільове призначення рахунків боржника до накладення арешту

Закон України від 02 червня 2016 року №1404-VIII «Про виконавче провадження» не покладає на виконавця обов'язку здійснювати попереднє дослідження цільового призначення кожного банківського рахунку боржника до накладення арешту. Частина третя статті 52 указанного Закону такий обов'язок покладає на банк – саме він повинен перевірити, чи підпадає рахунок під спеціальний режим, і в разі виявлення цільового призначення, яке виключає арешт коштів, зобов'язаний повідомити виконавця та повернути постанову про арешт коштів боржника без виконання. Водночас обов'язок виконавця полягає у знятті арешту з коштів на рахунку боржника саме за умови надання документального підтвердження, що відповідний рахунок боржника має спеціальний режим використання та/або звернення стягнення на такі кошти заборонено законом, банком або боржником

14 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Акціонерного товариства «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» на рішення Київського окружного адміністративного суду від 13 червня 2024 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 24 вересня 2024 року у справі № 320/14377/23 за позовом АТ «НАЕК «Енергоатом» до Шевченківського відділу державної виконавчої служби у місті Києві Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції, за участю третьої особи – WK Energo GmbH, про визнання протиправними дій та скасування постанови про арешт коштів на суму 120517,89 євро.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом», правонаступником якого є Акціонерне товариство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» звернулося до суду з позовом до Шевченківського відділу державної виконавчої служби у місті Києві Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції у якому просило визнати протиправними дії головного державного виконавця щодо прийняття постанови від 21 лютого 2023 року ВП №68334277 у межах зведеного виконавчого провадження №68517235 про арешт коштів ДП «НАЕК «Енергоатом» на суму 120517,89 євро. Позовні вимоги обґрунтовані протиправністю оскаржуваних постанови та дій державного виконавця, оскільки арештовані кошти відповідно до вимог законодавства перебували під заборотою накладення арешту і виконавче провадження № 68406144 не було об'єднано із зведеним виконавчим провадженням № 68517235.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив. Апеляційний суд залишив рішення суду першої інстанції без змін. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що дії державного виконавця щодо примусового стягнення коштів вчинено відповідно до вимог закону, а тому відсутні правові підстави для задоволення позовних вимог.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій- без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Закон України від 02 червня 2016 року №1404-VIII «Про виконавче провадження» не покладає на виконавця обов'язку здійснювати попереднє дослідження цільового призначення кожного банківського рахунку боржника до накладення арешту. Частина третя статті 52 указанного Закону такий обов'язок покладає на банк – саме він повинен перевірити, чи підпадає рахунок під спеціальний режим, і в разі виявлення цільового призначення, яке виключає арешт коштів, зобов'язаний повідомити виконавця та повернути постанову про арешт коштів боржника без виконання.

Водночас обов'язок виконавця полягає у знятті арешту з коштів на рахунку боржника саме за умови надання документального підтвердження, що відповідний рахунок боржника має спеціальний режим використання та/або звернення стягнення на такі кошти заборонено законом, банком або боржником.

Документального підтвердження, що рахунок позивача має спеціальний режим використання та/або звернення стягнення на такі кошти заборонено законом, відповідачу надано не було. Таким чином, під час винесення оскаржуваної постанови головний державний виконавець діяв у межах своїх повноважень, оскільки, з огляду на установлені судами у цій справі обставини, він не мав

документального підтвердження, що відповідний рахунок боржника має спеціальний режим використання та/або звернення стягнення на такі кошти заборонено законом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 серпня 2025 року у справі №320/14377/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129537512>

3.3. Про правомірність встановлення плати за внесення відомостей про помічника адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України

Положення про помічника адвоката встановлює додаткову плату за внесення відомостей про помічника адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України та видачу посвідчення помічника адвоката, що здійснюється за окремою заявою адвоката чи адвокатського об'єднання, які уклали трудовий договір з помічником адвоката. Цей пункт стосується внесення додаткових відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України та видачу посвідчення помічника адвоката, які не визначені законодавством як обов'язкові та внесення яких здійснюється за відповідну плату за бажанням заявника, що не суперечить нормам Закону України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»

14 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Київського окружного адміністративного суду від 27 листопада 2023 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 21 лютого 2024 року у справі № 640/12922/21 за позовом ОСОБА_1 до Недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України» в особі Ради адвокатів України про визнання нечинним рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом у якому просив скасувати пункт 4.3 Положення про помічника адвоката (внесок за доповнення даних про помічника адвоката в Єдиного реєстру адвокатів України) та підпункту 6.1.2 Положення про стажування (внесок за доповнення даних про стажиста адвоката). Позивач вказував, що ці внески не передбачені Законом України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) і є подвійною платою за ведення Єдиного реєстру адвокатів України, яке вже фінансується щорічними внесками адвокатів.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив. Апеляційний суд залишив рішення суду першої інстанції без змін. Суди попередніх інстанцій вказали, що право на запровадження та формування певних внесків (плати) на утримання органів адвокатського самоврядування для їхнього належного та самодостатнього існування, за умови легальності джерел походження таких внесків передбачено Законом № 5076-VI.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, змінивши мотивувальні частини рішень судів попередніх інстанцій.

ОЦІНКА СУДУ

Пункт 4.3 Положення про помічника адвоката, яке затверджене рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 113, який встановлює внесок за внесення даних про помічника адвоката до ЄРАУ, є правомірним, оскільки Законом № 5076-VI не заборонено вносити додаткові відомості за окрему плату, а щорічні внески адвокатів покривають лише обов'язкові відомості, передбачені статтею 17 цього Закону.

Внесення даних про помічника є необов'язковим і здійснюється за заявою адвоката, що відповідає повноваженням Ради адвокатів України визначати джерела фінансування, передбачені пунктом 6 частини першої статті 58 Закону № 5076-VI. Водночас підпункт 6.1.2 Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 01 червня 2018 року № 80 не стосується позивача, оскільки він уже є адвокатом і не є суб'єктом правовідносин, пов'язаних зі стажуванням, тому позов у цій частині обґрунтовано відхилено.

Оскаржувані положення мають нормативно-правовий характер, оскільки регулюють суспільні відносини у сфері адвокатської діяльності, є загальнообов'язковими та застосовуються неодноразово, що відповідає статті 264 КАС України.

За висновками Суду, позивач має право оскаржувати пункт 4.3, оскільки є суб'єктом відповідних правовідносин, але його доводи про незаконність внеску спростовано. Верховний Суд послався на власну практику, зокрема постанову від 22 червня 2023 року у справі № 640/28126/20, підтвердивши право адвокатського самоврядування встановлювати додаткові внески за необов'язкові дії.

Верховний Суд погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій щодо права адвокатського самоврядування самостійно визначати джерела їх фінансового забезпечення, водночас відмова у задоволенні позову була зумовлена саме відсутністю реального негативного впливу спірних положень на права, свободи чи інтереси позивача та, як наслідок, відсутністю права на звернення до суду з цим позовом.

У цій постанові Верховний Суд погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій щодо правомірності встановлення відповідачем обов'язку сплати внеску за доповнення даних у ЄРАУ про помічника адвоката, проте такі висновки формально не були підставою для відмови в задоволенні позовних вимог в частині визнання протиправним і нечинним пункту 4.3. Положення про помічника адвоката, а тому мотивувальні частини судових рішень підлягають зміні.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 серпня 2025 року у справі №640/12922/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129537746>

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за серпень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного адміністративного суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду; управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду. Київ, 2025. – 33 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua